

Hebben & houden

Tips om je
erfgoed gezond
te houden

COLOFON

Auteurs

Elien Doesselaere, Jelena Dobbels,
Julie Lambrechts, Tine Hermans en
Wouter Lammens

Redactie

Roel Daenen

Tekstredactie

Birgit Geudens en Annemie Vanthienen

Vormgeving

Silke Theuwissen

Foto's

Dries Theuwissen

Druk

Daddy Kate

Contact

Julie Lambrechts
Adviseur behoud en beheer
julie.lambrechts@faro.be
02 213 10 86

Verantwoordelijke uitgever

Olga Van Oost, FARO. Vlaams steunpunt
voor cultureel erfgoed vzw,
Grasmarkt 105 bus 44, 1000 Brussel.

Wettelijk depot

D/2024/11.524/1

Maart 2024

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteurs.

FARO

Vlaams steunpunt voor
cultureel erfgoed

INHOUD

Inleiding	3
Risico's voor je erfgoed: Welke zijn er en hoe pak je ze aan?	4
Licht	5
Temperatuur	6
Vocht	7
Ongedierte	8
Stof	9
De mens als boosdoener!	10
Van aanrecht tot zwart-witfoto: tips voor allerlei erfgoed	12
Huis	14
Boeken	16
Documenten	18
Digitale documenten	20
Keramik, porselein en glas	22
Beeld- en geluidsdragers	24
Foto's en fotoalbums	26
Metaal en juwelen	28
Meubels	30
Schilderijen, aquarellen, tekeningen en grafiek	32
Textiel en tapijten	34
Feesten, gebruiken en recepten	36
Redders in nood	39

In musea, archieven, erfgoedbibliotheken en bij tal van erfgoedverenigingen vind je heel wat getuigen van vroeger, zoals kunstwerken, archeologische vondsten, oude kadasters, speelgoed ... Ook het immateriële wordt er gekoesterd: denk maar aan specifieke woorden die enkel jouw gezin gebruikt, gewoonten, rituelen, en gebruiken ... Zo zijn er musea die zich wijden aan het verhaal van de Eerste Wereldoorlog, dat van de groenteteelt of de speelkaart, en archieven die documenten over het vrije denken en handelen verzamelen, of zich op literair erfgoed richten. Honderden professionele en vrijwillige erfgoedbewaarders (conservators, suppoosten, archivariissen, educatieve medewerkers ...) ontfermen zich over die voorwerpen en verhalen, die mee het geheugen vormen van de gemeenschap waarin we leven. Het stelt ons gerust dat er mensen zijn die dit erfgoed bewaren, onderhouden en tot leven brengen in boeiende presentaties.

Eigenlijk zijn we allemaal erfgoedbewaarders, misschien zonder dat we het beseffen. Want ook thuis zijn we omringd met dingen die we koesteren, ons eigen 'hebben en houden'. Sommige van die voorwerpen gebruiken we dagelijks (een geërfd bestek of een oude eettafel), andere krijgen een mooi plekje (een familieportret op de schoorsteen), nog andere bergen we op (onze trouwjurk of een souvenir uit de kindertijd). Enkele voorwerpen zijn echt kostbaar, andere zijn ons eerder dierbaar: we zijn eraan gehecht omdat het erfstukken zijn, omdat ze getuigenissen zijn van onze persoonlijke of familiegeschiedenis. Of omdat we ze gewoon mooi of interessant vinden.

We kunnen van ons huis geen museum maken. Er wordt geleefd in een huis. Niet alles heeft het eeuwige leven: in een huishouden vallen kopjes stuk, mors je azijn op een marmeren vensterbank, gebruik je verstrooid een veel te hard schuurspoonsje op een glazen tafelblad ... Toch proberen we behoedzaam met deze stukjes erfgoed om te gaan. Het zou immers pijn doen moesten ze sneuvelen of verdwijnen. Want we bewaren ze ook stilletjes voor de generaties na ons.

Deze brochure vertelt hoe je best zorgt voor jouw familiaal erfgoed en persoonlijke verzamelstukken. Je vindt er tips over hoe je erfgoed, je ge-erfde goed, in optimale omstandigheden bewaart, onderhoudt en herstelt. Of hoe je het beschermt tegen allerlei gevaren. Dit overzicht vormt een vertrekpunt; het vertelt lang niet alles over hoe je je erfgoed in goede staat houdt. Daarom vind je op p. 39 nog een lijst met handige publicaties en websites die je kunnen helpen.

TIP: Zie je graag een expert aan het werk? Op de jaarlijkse Erfgoeddag tonen verschillende organisaties en particulieren hoe zij het erfgoed bewaren en beschermen. Voor meer informatie over het programma kun je terecht op www.erfgoeddag.be.

Risico's voor je erfgoed: welke zijn er en hoe pak je ze aan?

Net zoals wij ons wapenen tegen bijtende koude met een muts of een sjaal, zijn er relatief eenvoudige middeltjes om erfgoed te beschermen tegen verouderingsprocessen en risico's van buitenaf. De meeste van die boosdoeners komen geniepig langzaam om de hoek kijken, maar kunnen snel toeslaan. Vaak herken je ze niet eens als schadefactor, en misschien schuilt net daarin het grootste gevaar ...

In dit hoofdstuk ontmaskeren we een aantal klassieke schadefactoren: licht, temperatuur, vocht, ongedierte en stof. Het zijn allemaal omgevingsfactoren die van invloed zijn op de toestand van je erfgoed. Ook durven we zelf wel eens tekortschieten: soms behandelen we ons cultureel erfgoed net iets te nonchalant. Omdat we de symbolische of materiële waarde van een voorwerp niet vatten? Omdat we van ons huis geen museum kunnen maken? Of omdat bovenstaande schadefactoren vrij spel krijgen? Na het lezen van de volgende pagina's weet je hoe je de gevaren herkent en hoe je je ertegen kunt wapenen.

Een bibliotheekkast vol boeken, het gedroogd trouwboekje op de kast, foto's van familieleden aan de muur, een poster van je favoriete film ... Het beige patina en de gebleekte kleuren ogen misschien charmant, maar je houdt documenten en objecten best uit het directe zonlicht en ook een extra spotje laat je best achterwege.

Licht doet leven. Maar net zo goed zijn zon- en kunstlicht schadelijk voor tal van voorwerpen. Te veel licht zorgt ervoor dat materialen verkleuren en sneller verouderen. Licht laat sporen na op textiel, papier, prenten, foto's enz. Stille getuigen van de onomkeerbare schade die (zon)licht kan teweegbrengen zijn verbleekte prenten of foto's waarop de geportretteerde stilaan wegtrekt, een zetelovertrek of kussen getekend door langdurige lichtinval ...

Direct (zon)licht is ook de oorzaak van schade, die voortkomt uit de opwarming van voorwerpen. Metaal bijvoorbeeld kan bij verandering van temperatuur uitzetten of krimpen. Tal van voorwerpen houden niet van te veel licht en warmte: vermijd dus de inval van direct zonlicht op waardevolle voorwerpen en wees niet te kwistig met spots.

Een gordijn gebleekt door de zon met een groot kleurverschil. De delen korter bij het raam zijn sterker gebleekt dan de andere delen.

TEMPERATUUR

Een wassen Mariabeeldje op de schoorsteen, een beetje kleverig. Witte plekjes op een tinnen voorwerp. Een stoel die begint te wiebelen als je erop gaat zitten door het falen van een verlijming ... Het zijn stukjes erfgoed die slachtoffer zijn van een verkeerde temperatuur.

Een verkeerde temperatuur kan een risico zijn voor je erfgoed. Bepaalde materialen zijn nu eenmaal minder goed tegen bepaalde temperaturen bestand. Maar vaker zijn temperatuurschommelingen een groter risico. Die hebben namelijk een rechtstreeks gevolg op de luchtvochtigheid in een ruimte. Bij opwarmen zal de lucht uitdrogen, bij afkoelen zal ze vochtiger worden. Voorwerpen uit materialen van organische oorsprong (hout, katoen, wol, was, leder, ivoor, pluimen, papier), maar ook glas en metaal houden niet van grote schommelingen in temperatuur en luchtvochtigheid. Materialen zetten uit of krimpen, met barsten en kromtrekken als gevolg. Zoals een massief houten bindeur die niet meer sluit. Of een glazen voorwerp boven de verwarming dat plots barst ... Ze aarden het best in een omgeving waar de schommelingen in temperatuur en vooral de luchtvochtigheid niet te groot zijn. Hou deze erfstukjes dus voldoende verwijderd van warmtebronnen als radiatoren, kachels, lampen en kaarsen.

Door de hitte ziet verf op houten raamwerken aan de zuidkant van je huis het meeste af, met barsten en afbladdering als gevolg. (Foto door Julian Hochgesang via Unsplash)

Een mooi kastje met een fijn bloempatroon in houtsnijwerk maar met jammerlijke schimmelvlekken op de achterzijde, een metalen designstoel met lederen zitting uit de jaren '60 met roestspikkels op de leuning, een beschilderd paneeltje met barstjes ... Te veel of te weinig vocht heeft impact op het erfgoed.

Uit ervaring weten we dat schimmel goed gedijt in een vochtige omgeving en zich binnen de kortste keren aan kostbaarheden hecht. Schimmels nemen toe in omvang terwijl je ernaar kijkt. Kleine bleke of zwartje puntjes of grotere groenige vlekken wijzen op hun aanwezigheid. Niet enkel spullen, ook het lichaam krijgt er last van. Schimmels kunnen allergische reacties uitlokken via contact met de huid of de ademhaling. Vochtige kelders en garages zijn schadelijk voor de gezondheid van mens en erfgoed. Zoek dus een betere bergplaats.

Voor een optimale bewaring van voorwerpen stijgt de relatieve vochtigheid in een vertrek best niet langdurig boven 65 %. Een te hoge luchtvochtigheid kan naast schimmelgroei ook de corrosie van metalen veroorzaken.

Wanneer de relatieve luchtvochtigheid gedurende lange tijd daalt tot onder de drempel van 40 %, is een vertrek te droog. Dan bestaat het gevaar dat materialen als papier, hout, ivoor en textiel uitdrogen en barsten. Kijk dus uit bij het verwarmen, wat de lucht in ruimtes uitdroogt. Verlucht daarom regelmatig goed je huis, zelfs in de winter. En voorzie verwarmingstoestellen van waterverdampers. Je kunt de vochtigheid in de kamer controleren via de thermostaat, een weerstation of een datalogger.

Een gegolfde cover van een boek door bewaring in een te vochtige ruimte.

Maar soms is er meer nodig om de luchtvochtigheid op peil te houden en ben je beter af met een luchtbevochtiger of ontvochtiger (te koop in een winkel van huishoudtoestellen), een toestel dat de lucht bevochtigt of ontvochtigt zonder dat de ruimte opwarmt. Kijk tot slot uit met water: verder in dit boekje lees je dat veel voorwerpen een voorzichtige afstofbeurt verkiezen boven een emmer water.

ONGEDIERTE

Een 412 bladzijden tellende encyclopedie, stijlvol ingebonden in een lederen kaft met een vreemde hap eruit, donkere stipjes op een aquarel van overgrootvader, kleine gaatjes in het tapijt ... Ongedierte bestaat in velerlei maten en gewichten, de schade die het aanbrengt is vaak mateloos.

Het pelsmotje, het zilvervisje, het wolbeertje: vertederende namen voor diertjes die een gevaar kunnen zijn voor je erfgoed. Overal raken ze binnen en doen ze aan gezinsuitbreiding. Insecten en knaagdieren vormen stille vernietigingslegers voor het erfgoed. Ze vervuilen en knagen kapot. Ongedierte wordt aangetrokken door voedselresten, stof, vocht en vuil. Uiteenlopend organisch materiaal biedt ze tegelijk onderdak en voedsel. Larven van motten zijn fan van wol en tapijt, allerlei kevers zijn tuk op pels (opgezette dieren!) en papier. Houtworm maakt in kasten, tafels en plankenvloeren een labyrint van ondoorgrondelijke gangetjes. Muizen doen zich tegoed aan alles wat hun pad kruist: papier, gordijnen, hout ... En die kleine stipjes op schilderijen en foto's zijn vaak de souvenirs van een vlieg of spin.

Wees waakzaam voor ongedierte en verdelg het op een manier die onschadelijk is voor mens en voorwerp. Mottenballen en giftige strips in de kleerkast zijn niet gezond voor de mens. Bovendien blijft de geur ervan in de kleren hangen. Gedrenkte houten balletjes (uit de natuurwinkel) zijn onschuldig, en zo denken motten en pelskevers er helaas ook over: ze stichten rustig iets verderop hun gezinnetje. Stop kledij netjes gewassen of gestofzuigd in de kast, dat is al minder aantrekkelijk voor de kleermot. Controleer af en toe op witte poppen, larfjes en gaatjes. Regelmatig onderhoud van de bergruimte, tot in de kleinste hoeken en kanten, schrikt ongedierte af. Heb je toch prijs, stop dan de getroffen kledingstukken in een zak in de diepvries. Twee weken op -20°C overleeft er geen een. Hoe je houtworm te lijf gaat, lees je op p. 31.

Een kast met allemaal kleine gaatjes, aangevreten door houtworm. Zeker niet direct reden tot paniek. Dit kunnen oude sporen zijn.

Een porseleinen herderinnetje met grijze spoorpjes tussen de plooiën van haar jurk, een oud boek met vegen op de kaft, een strooien hoed die grijs verkleurt ...

Stofpartikels zweven overal rond, dwarrelen neer en lijken een voorkeur te hebben voor de kleinste hoekjes en kantjes. We grijpen eerst naar de stofdoek, en wanneer die niet helpt, komt er water, soms veel water, aan te pas. Ook tandenborstels, breipennen en naalden worden wel eens ingezet. Stof is een natuurlijk fenomeen en onvermijdelijk.

Het beste middel tegen stof is een droge stofdoek die niet pluist. Voor hoekjes en kantjes kun je een zacht penseel gebruiken of, voorzichtig, een tandenstoker. Een sopje laat je best achterwege! Stof trekt vocht aan, waardoor schimmels kunnen ontstaan. Net dan voelen insecten en ander ongedierte zich in hun sas. Bewaar kostbaarheden idealiter in een omgeving die niet aan stof blootgesteld wordt. Een mooie vitrinekast is een suggestie.

Vermijd een laagje stof door regelmatig af te stoffen. Stof trekt vocht, ongedierte en schimmel aan.

DE MENS

Helaas behoren mensen soms zelf tot de boosdoeners: door het erfgoed niet te beschermen tegen de schadefactoren uit de voorgaande pagina's, door het in ongeschikte ruimtes te plaatsen of te bewaren, door diefstal of vandalisme ...

ALLES BEGINT BIJ EEN GESCHIKTE BERGPLAATS

Zoek voor je waardevolle voorwerpen een veilige plaats, buiten het bereik van gretige kinderhandjes. Door voorwerpen uit de loopweg te plaatsen vermijd je dat ze omgestoten worden, breken en slijten. En gevoelige voorwerpen net achter een stoel of deur, of in de buurt van een kapstok neerpoten, is vragen om slapstick!

Vocht, schimmels en ongedierte tieren welig op typische opslagplekken als kelders, zolders en garages. Vermijd dat gevoelige spullen moeten overwinteren op te vochtige of te droge plaatsen, of in ruimten waar temperatuurschommelingen voorkomen. Meestal zijn slaapkamers en logeerkamers geschikte vertrekken: ze zijn goed geïsoleerd en koel, met een stabiele relatieve vochtigheidsgraad, en worden regelmatig onderhouden. Zorg ook voor voldoende luchtcirculatie: zet kasten en dozen met waardevolle voorwerpen niet tegen een buitenmuur of rechtstreeks op de vloer. Te dicht bij een raam of bij de airco horen ze evenmin thuis. Vergeet niet dat insecten voor hun vernietigende bezigheden rust en duisternis opzoeken. Plaatsen waar menselijke activiteit heerst, waar licht ontstoken wordt, dingen verplaatst en opgepoetst worden, vermijden ze liever. Voedselresten echter trekken ongedierte aan: vermijd eten en drinken in de buurt van gevoelige voorwerpen.

Het kan zeker geen kwaad een aantal voorwerpen een tijdlang op te bergen. Met volgende tips in het achterhoofd hoeft een bergplaats geen begraafplaats te worden:

- ✗ Een kartonnen doos is een relatief comfortabele behuizing voor veel voorwerpen. Dozen uit zuurvrij karton zijn ideaal. Wanneer je toch alleen over gewone dozen beschikt, verpak je best elk voorwerp in zuurvrij zijdepapier of pergamijn. Vermijd kranten-, wc- en keukenpapier of het populaire kaftpapier: de eerste papiersoort is zeer zuur en kan sporen van drukinkt afgeven, de tweede kan na lange tijd kleur afgeven.
- ✗ Voorwerpen worden niet graag opgesloten in een plastic verpakking. Plastic is een chemisch goedje dat na verloop van tijd gassen en zuren durft af te geven, kleverig kan worden en waarin materialen gaan schimmelen door een gebrek aan luchtverplaatsing.
- ✗ Zoek misschien een (tijdelijke) andere locatie voor een meubel of verwen het nageslacht met een mooi stuk. Ook anderen kun je een plezier doen met voorwerpen waarop je uitgekeken bent: heemkundige verenigingen, rommelmarkten en kringloopwinkels brengen soelaas.

Onvermijdelijk gaat er soms iets tegen de grond. Of raakt een voorwerp of meubelstuk beschadigd door invloeden van buitenaf of overdadig poetsen. Met de beste bedoelingen halen we de lijmtube, hamer en nagels, zelfs boor en vijzen, boven. Beter verzamel je alle brokstukken en -stukjes en vraag je raad vóór je ergens aan begint. Echt kostbare of unieke stukken geef je best uit handen aan een geschoolde restaurateur.

WEET WAT JE IN HUIS HEBT

We geloven in de goedheid van de mens. Toch raden we je aan om aan diefstalpreventie te doen. Je hoeft daarom van je huis geen versterkte burcht te maken, een kleine maatregel (een gordijn, kast met slot, kluis enz.) kan al volstaan. Kostbare stukken laat je best verzekeren. En net als museumstukken kun je waardevolle bezittingen registreren. Je kunt op een eenvoudige manier een identificatie opmaken, die essentieel is voor de politie om een gestolen stuk te seinen en terug te vinden: stel voor elk voorwerp een fiche samen, met een nauwkeurige omschrijving, vergezeld van een foto en bewaar dit bij je waardevolle documenten.

Niet elk voorwerp is even onschuldig. Er zijn heel wat materialen die schadelijk kunnen zijn voor je gezondheid of zelfs bij wet verboden of gereguleerd zijn. Bijvoorbeeld een oude bloembak die nog van je grootmoeder geweest is, maar die asbest bevat. Een vuurwapen van grootvader, gebruikt toen hij actief was in het verzet. Een vintage meubelstuk gekocht op de rommelmarkt, maar doordrongen van een bepaalde geur (in het verleden behandeld met pesticiden) ... Geen reden tot paniek! Wees je ervan bewust en win bij twijfel advies in.

Foto door Julia Joppien
via Unsplash

VAN AANRECHT TOT ZWART- WITFOTO: TIPS VOOR ALLERLEI ERFGOED

Sommige erfstukken of vintage verzamelingen hebben al een heel leven achter de rug en dragen daar de sporen van, andere voorwerpen wil je zo lang mogelijk 'als nieuw' houden omdat ze leuke herinneringen oproepen. Bij het ene materiaal lukt dat beter dan bij het andere. Waarop moet je letten?

Naast die tastbare zaken maken en bewaren we tegenwoordig heel wat digitale foto's, video's en documenten. Heerlijk om terug op te diepen bij speciale gelegenheden, maar hoelang kun je dat blijven doen?

Ook familietradities en -verhalen zijn de moeite waard om door te geven aan de volgende generatie. Hoe pak je dat aan?

Dit hoofdstuk biedt tientallen tips over hoe je diverse soorten erfgoed best bewaart, hanteert en schoonmaakt en over wat je kunt doen bij schade. Heb je een specifieke vraag, dan vind je op p. 39 de nodige hulplijnen.

LEGENDE

Hanteren

De tips voorafgegaan door een handje leren je hoe je een voorwerp het best hanteert, op welke manier je het vastpakt en verplaatst.

Onderhoud

Lang niet elk voorwerp wil gereinigd worden met spons, schuim en water. De tips voorafgegaan door een emmertje vertellen je meer over het specifieke onderhoud van verschillende soorten erfgoed.

Bewaarplaats

Deze tips helpen je de meest geschikte (bewaar)plaats voor het erfgoed te vinden. Donker of licht, afgesloten of open: elk voorwerp heeft zo zijn voorkeuren.

EHBO

Hoe voorzichtig je ook bent, soms sneuvelt er iets. Deze tips gaan over eerste hulp bij ongevallen die je zelf kunt toepassen, en tonen je waar je terecht kunt met ernstigere schadegevallen.

Foto door Kari Shea
via Unsplash

HUIS

**Art nouveau of art deco, minimalistische sixties-architectuur, een appartementje in de Brusselse Cité Moderne, het grootouderlijk huis waarin je met je gezin woont ...
Tips voor de woning.**

Hanteren

- × Verplaats ladders en stofzuigers voorzichtig, werk behoedzaam, vermijd botsingen.
- × Planten, metalen voorwerpen en kandelaars horen niet rechtstreeks op de vloer. Het vocht dat door bloempotten dringt, kan lelijke kringen maken: een onderbord vermijdt dat. Metaal durft corrosie te veroorzaken en kandelaars laten wel eens hardnekkige vlekken van druipend kaarsvet na.

Onderhoud

- × De ene stofzuiger is de andere niet. De ideale stofzuiger heeft flexibele wieltjes, een HEPA-filtersysteem dat voorkomt dat fijnstof en schimmels verspreid worden, een regelbare zuigkracht en een aantal hulpstukken (zachte en fijne borstels). Om te vermijden dat rondslingerende kleinigheden in de slokop van de stofzuiger verdwijnen, kun je er een lapje tule of nylongaas rond bevestigen (zie foto).
- × Zelf lijken plumeaus bijna een stukje erfgoed. De plumeau die uit echte veren bestaat, gebruik je best niet meer. In plaats van stof op te nemen, verplaatst hij het alleen maar. De kans op krasjes is groot, hij kan vasthaken in fijne materialen (zoals gehaakte gordijnen ...) en is moeilijk schoon te maken. Zijn synthetische concurrent ligt iets beter.

Nog beter is een ongebruikte schildersborstel of een zachte make-upkwast. Hou de stofzuiger in de buurt om rondvliegend stof onmiddellijk op te nemen.

- × Ook voor de zwabber zijn we streng. Zwabbers strooien vuil enkel rond en zijn achteraf moeilijk schoon te krijgen. Ze laten vochtsporen na op de poten van het kostbare meubilair.
- × We zijn wel voorstander van microvezeldoeken.

× Hoe eenvoudiger het poetsmiddel, hoe kleiner de kans op schadelijke ingrediënten. Doekjes die vooraf in schoonmaakmiddel werden gedrenkt, laten residu na.

× De pH-waarde duidt de zuurtegraad van een product aan: lees de bijsluiters. Neutrale detergents (pH 7) zijn de beste. Gebruik net iets minder dan de verpakking aangeeft. En na het dweilen met een detergent, dweil je best na met helder water. Zeeprestjes trekken immers vuil aan!

× Reserveer het poetsgerei voor één enkel doel: stof bijvoorbeeld nooit af met een boendoek en vice versa.

× Poetsgerei kan na aanraking met schimmels niet snel genoeg in de vuilnisbak belanden!

Delicatere voorwerpen stofzuig je best met een lagere zuigkracht en een tule over de zuigmand.

× Verzorg naast je interieur ook de buitenkant van je woning, om ongedierte op afstand te houden. Let wel op met reiniging onder grote druk, want zo kunnen zand en schilfers loskomen. Laat de dakgoten ook tijdig reinigen.

× Wanden stofzuig je best met een zachte borstel. Gebruik water enkel wanneer het echt nodig is.

× Voor het onderhoud van stucplafonds haal je een schone ragebol boven.

× Aanvaard de leeftijd der dingen: een oude vloer krijg je nooit als nieuw. Te fel schrobben kan leiden tot beschadiging.

× Verplaats mobiele voorwerpen om vochtindringing tijdens het poetsen te vermijden.

× Voor het onderhoud van marmeren of stenen vloeren grijp je naar een biologische allesreiniger, een ander ecoproduct, of Panamazeepp. Die laatste is minder geconcentreerd dan de zogenaamde bruine zeep, dus ook minder schadelijk.

× Begin de poetsbeurt van een houten vloer niet met het uitgieten van een emmer water. Een flink uitgewrongen dweil moet volstaan.

× Geverniste en geverfde plankenvloeren hebben geen boenwas nodig.

× Omdat vernis moeilijk te verwijderen is, kies je best meteen voor de goede soort. Goede vernis is niet te vet en vergeelt niet.

× De beste boenwas is ongekleurde, vloeibare bijenwas of bijenwas met carnaubawas, die je au bain-marie laat smelten. Smeer de was zachtjes uit, waarbij je de richting van de nerven volgt. Je kunt zuivere was ook aanlengen met white spirit of gerespectificeerde heldere terpentijnolie (een transparante hars uit naaldbomen). Wanneer de was aangelengd wordt met producten die te oud of onvoldoende transparant zijn, durven die mengsels wel eens vlekken veroorzaken.

× Het volstaat om parket en andere geboende vloeren één keer per jaar in de was te zetten. Wrijf die waslaag regelmatig op. Je kunt om de vijf jaar de bovenste waslaag verwijderen, met een in white spirit gedenkte doek.

BOEKEN

Een oude atlas of encyclopedie, ooit een gebruiksvoorwerp, nu meer een pronkstuk, het bedruimde kookboek van oma, een eerste druk van *Rikki en Wiske in Chokowakije*, het handgeschreven oorlogsdagboek van een voorouder... Tips voor boeken.

Hanteren

- × Sla bladzijden best om aan de bovenhoek.
- × Gebruik een platte bladwijzer om aan te duiden waar je later verder wilt gaan met lezen. Plooi de bovenhoek van de pagina niet om.
- × Paperclips kunnen een afdruk of roestvlekken op het papier nalaten, mijd ze. Ook de plakkerige resten van kleefbriefjes zijn schadelijk.
- × Etiketten verwijder je beter niet.
- × Een boek haal je voorzichtig uit een rek door de naburige boeken iets dieper te duwen: op die manier kun je het boek met de volle hand stevig bij de rug nemen (zie foto).

Bewaarplaats

- × Boeken plaats je best in een rij, rechtop naast elkaar. Gebruik een boekensteun waar nodig, om te voorkomen dat ze doorhangen.
- × Zware kanjers kunnen ook horizontaal.

Onderhoud

- × Behandel oude boeken voorzichtig.
- × Schoensmeer, bijenwas, boenwas, koper- of zilverpoets blijven best uit de buurt van lederen kافتen en boekbeslag.
- × Een zachte kwast biedt soelaas bij een beetje stof op boeken. Veeg van de rug naar de randen toe.
- × De stofzuiger is een al iets drastischere aanpak. Maar met een dun weefsel, zoals tule of nylon voor de zuigmond zal die niet gauw schade toebrengen, als je het boek goed gesloten houdt. Helemaal veilig ben je met een museumstofzuiger, die je gratis kunt lenen via de Uitleendienst Erfgoed.

EHBO

- × Een boek in bad lezen is geen goed idee. Wanneer een boek toch nat geworden is, zet of leg het dan open om het aan de lucht te laten drogen. Niet te dicht bij de verwarming, want dat gaat te snel.

Om schade te vermijden aan de bovenkant van de rug van het boek, neem je best het boek vast in het midden waarbij je de naburige boeken iets naar binnen duwt.

× Je kunt vellen keuken- of bakpapier tussen de natte pagina's stoppen, om te vermijden dat ze aan elkaar blijven plakken.

× Een onaangename verrassing achteraan in de kast: schimmel. Laat de aangetaste boeken eerst drogen aan de lucht, en borstel of stofzuig (met HEPA-filter) de schimmel zo veel mogelijk weg. Neem daarbij de nodige voorzorgsmaatregelen voor je eigen gezondheid.

× Desinfecteer de boekenplank en omgeving van de aangetaste boeken, bijvoorbeeld met aangelengde huishoudalcohol of een desinfecterend product als Dettol.

× In erge gevallen raden we je aan een boek- of papierconservator-restaurateur op te zoeken.

× En vooral: vermijd dat de schimmel opnieuw tot ontwikkeling komt, door voldoende te verluchten en een te hoge vochtigheid te vermijden.

× Wanneer een lederen boekband begint te verpulveren, is die hoogstwaarschijnlijk het slachtoffer van lederrot. Ook hier rest enkel nog de boekrestaurateur.

DOCUMENTEN

Oude verjaardagskaartjes, brieven en postkaarten, een geboorteakte, een welverdiend diploma ... Tips voor documenten.

Bewaarplaats

- × Sahara of Regenwoud? Documenten gaan voor het eerste. Alles beter dan vocht.
- × Nog liever zitten oude documenten in zuurvrije dozen of enveloppen. Let bij de papierhandel, winkel in kunstbenodigdheden, kopieerzaak of webshop op de vermelding 'zuurvrij'.
- × Bewaar documenten ook best op een donkere plek, bijvoorbeeld in een kast. Wanneer documenten langdurig blootgesteld worden aan licht kunnen ze vervagen, verbleken, vergelen.
- × Bij lamineren komen zuur, hitte en lijm vrij, waardoor documenten aangetast worden. Daarnaast kan het plastic gelig en bros worden. Een gelamineerd document gaat dus geen eeuwigheid mee.

Hanteren

- × Zachte, witte handschoenen zijn ideaal om papier mee te hanteren. Niet in huis? Propere en droge handen zijn een voorzichtige tweede optie.
- × Wanneer documenten vaak gebruikt worden, kunnen er kreuken, vouwen en scheurtjes in komen. Om dat te vermijden maak je een kopie van het originele document. Het straffe licht waaraan het

document dan eenmalig en kort blootgesteld wordt, is lang niet zo schadelijk als frequent gebruik. Het origineel kan zo veilig bewaard blijven.

- × Tape, lijm, paperclips en nietjes laten altijd sporen na: vervorming, lijmresidu's, verkleuring, gaten, roestvlekken ...

Onderhoud

- × Met een zachte, langharige borstel kun je documenten zachtjes afstoffen. Hardnekkiger vuil verwijder je met een gomkussentje of gompoeder.

EHBO

- × Wanneer documenten vochtig aanvoelen of ruiken, leg je ze in een droge ruimte. Nog beter is een tochtstroom.
- × Wanneer documenten te lang blootgesteld worden aan vocht, kunnen er schimmels ontstaan: je kunt proberen om de gedroogde schimmelsporen eraf te borstelen. Dit doe je best buiten om geen schimmelsporen te verspreiden in huis en om je te beschermen. Als dat niet lukt, verpak je de documenten afzonderlijk in een plastic tas en ga je bij een papierconservator-restaurateur langs.

Je neemt best een kopie van originele documenten. Het origineel bewaar je veilig en de kopie kun je dan gebruiken om mee te werken.

DIGITALE DOCUMENTEN

Mappen vol digitale foto's (waarvan er slechts een handvol geprint zijn), de eerste versie van je masterthesis, adressenlijsten ... Naast papieren documenten heb je tegenwoordig ook heel wat digitale bestanden in huis. Tips om ook deze digitale documenten duurzaam te bewaren.

Bewaarplaats

× Maak een heldere mappenstructuur om digitale documenten te sorteren, te bewaren en terug te vinden. Orden documenten bijvoorbeeld volgens activiteiten of gebeurtenissen zoals 'Geboorte', 'Aankoop woning', 'Masterthesis'. Plaats digitale documenten consequent in de juiste mappen. Vermijd mappen met de titel 'Varia'. Die zijn niet transparant en kunnen in principe alles bevatten. Uit de maptitel moet je meteen kunnen afleiden wat de inhoud ervan is.

× Je kunt er ook voor kiezen om de titels van digitale documenten consequent op te bouwen. Een vaak gebruikte manier is starten met de datum waarop het document werd opgemaakt, aangevuld met een inhoudelijke term. Bv. 20231109_Adressenlijst_geboortekaartjes.

× Digitale documenten zijn erg kwetsbaar: ze worden per ongeluk gewist, kunnen op termijn onleesbaar worden of besmet raken door een virus ... Een reservekopie of back-up is noodzakelijk voor een goede bewaring. Dit kan op een externe harde schijf. Maar pas ook daar op voor de leesbaarheid op lange termijn. Maak liever een automatische onlineback-up, in de *cloud*. Zo worden belangrijke documenten via internet opgeslagen.

Hanteren

× Digitale documenten consulteer je via je computer, gsm, tablet ... Let op dat je bij het raadplegen geen ongewenste wijzigingen maakt of dubbele versies op verschillende apparaten opslaat.

Onderhoud

× Organiseer regelmatig een *trash day* of opruimmoment voor alle digitale documenten die bijvoorbeeld op je bureaublad achtergebleven zijn. Maak van de gelegenheid gebruik om dubbels of oudere versies van documenten te verwijderen.

× Hoe frequenter je dit doet, hoe minder tijd het op termijn kost. Wacht dus niet met opruimen tot de opslaglimiet bereikt is, of koop geen opslagruimte bij als alternatief voor opruimen. Zo stel je het opruimen alleen maar uit!

EHBO

× Slaat het noodlot toe en crasht je computer? Gebruik de back-up om je digitale bestanden te raadplegen.

Digitale dragers evolueren snel.
Zorg ervoor dat je telkens een
back-up maakt.

KERAMIEK, PORSELEIN EN GLAS

Een porseleinen servies van overgrootmoeder, een verzameling borrelglasjes, een keramische lampenvoet ... Tips voor keramiek en glas.

Bewaarplaats

× Een mooie, gesloten (vitrine) kast is aangewezen voor het opbergen van glas en keramiek: de voorwerpen worden niet blootgesteld aan gevaren en stof.

× Om het gevaar op omstoten te verkleinen, plaats je niet te veel glazen, kopjes of onderzetbordjes achter elkaar ... Stapel het aantal grote borden ook niet te hoog, zorg dat de legger het gewicht aankan.

× Voorwerpen die niet stabiel staan, of waarvan het voetstuk beschadigd is of ontbreekt, krijgen best extra ondersteuning. Denk aan een kussen of een doos opgevuld met zacht materiaal waarin het object kan rusten.

Hanteren

× Kijk uit voor slippertjes: hanteer glas of keramiek altijd met één hand aan de onderzijde en één hand opzij. Vermijd handschoenen omdat je zo minder grip hebt

op het object. Enkel bij metalen versiering kun je best wel handschoenen dragen om vingerafdrukken te vermijden die in het metaal kunnen etsen.

× Oren, handvaten, randen en andere uitsteeksels vormen de meest kwetsbare delen. Soms werden die in het verleden al eens hersteld of gelijmd: de kans op een volgende breuk is net daar het grootst.

Onderhoud

× Plaats deze voorwerpen op een stevige maar zachte ondergrond bij het afstoffen, een kussen bijvoorbeeld. Bied bolle vormen een goede ondersteuning en verminder zo de kans op breken.

× Poreus keramiek (zoals een gipsen beeldje) kun je best enkel afstoffen. Zo vermijd je dat het oppervlakkige stof via vocht in de poriën van het voorwerp dringt en vervolgens vlekken veroorzaakt die niet meer te verwijderen zijn.

× Geglazuurd keramiek, glazen en kristallen voorwerpen huiveren van de vaatwasser. Voorzie een pH-neutraal afwasmiddel. Specifiek voor glas kun je nog enkele druppels witte azijn toevoegen aan het afwaswater. Reinig met een zachte doek.

× Voorwerpen in glas en keramiek zijn extra glad wanneer ze nat zijn, voorzie een siliconen wasbakbeschermer om schade bij een val te beperken.

× Bevat het kraanwater veel kalk, en kun je bij het afdrogen niet overal aan met je

handdoek? Spoel de glazen dan af met strijkwater (gedemineraliseerd water, weliswaar zonder geurtoevoegingen).

× Wanneer een glazen of keramisch voorwerp toch in stukken valt, laat dan lijm en kleefband achterwege, hoe makkelijk de puzzel ook lijkt. In je enthousiasme kunnen de breukvlakken immers nog meer beschadigd geraken. Best verzamel je de delen in aparte zakjes en laat je een conservator-restaurateur alles verlijmen.

Glaswerk stof je best af met een zachte microvezeldoek.

BEELD- EN GELUIDSDRAGERS

Een platencollectie, die zelf gecomponeerde muziekcassettes, familie-uitstapjes op video ... Tips voor langspeelplaten, cd's, dvd's, audio- en videocassettes. Heb je een cassette, spoel, videoband, plaat of filmrol in handen en weet je niet welk type het is of hoe je het kunt afspelen? Ontdek het op kenjedrager.be.

Bewaarplaats

Langspeelplaten

- × Rechttopstaand voelen lp's zich het best in vorm. Liggend kunnen ze kromtrekken. Behalve op de draaitafel ...
- × Bewaar lp's niet in een vochtige kelder.

Cd's en dvd's

- × Bewaar cd's en dvd's in hun op maat geproduceerde doosjes, om ze te beschermen tegen krassen.

- × In een koele en droge omgeving zouden ze tot 100 jaar meegaan. Het bewijs hiervoor zal echter pas binnen enkele decennia geleverd worden.

Audio- en videocassettes

- × Ook cassettes staan graag rechtop.
- × Laat een cassette niet in de speler zitten. Spoel de tape terug en berg hem op.
- × We besparen je de fysische en chemische reacties van tapes; onthoud dat je ze zeker 10 centimeter van magnetische bronnen en niet naast geluidsboxen of direct onder de televisie bewaart.

- × De levensduur van een cassette wordt gevoelig verlengd als je minstens één keer per jaar de tape verlucht door hem over en weer te spoelen. De hele collectie jaarlijks beluisteren kan natuurlijk ook. ;-)

- × Wanneer je er zeker van wilt zijn dat je de opnamen kunt blijven afspelen, doe je best navraag naar de mogelijkheden voor digitalisering.

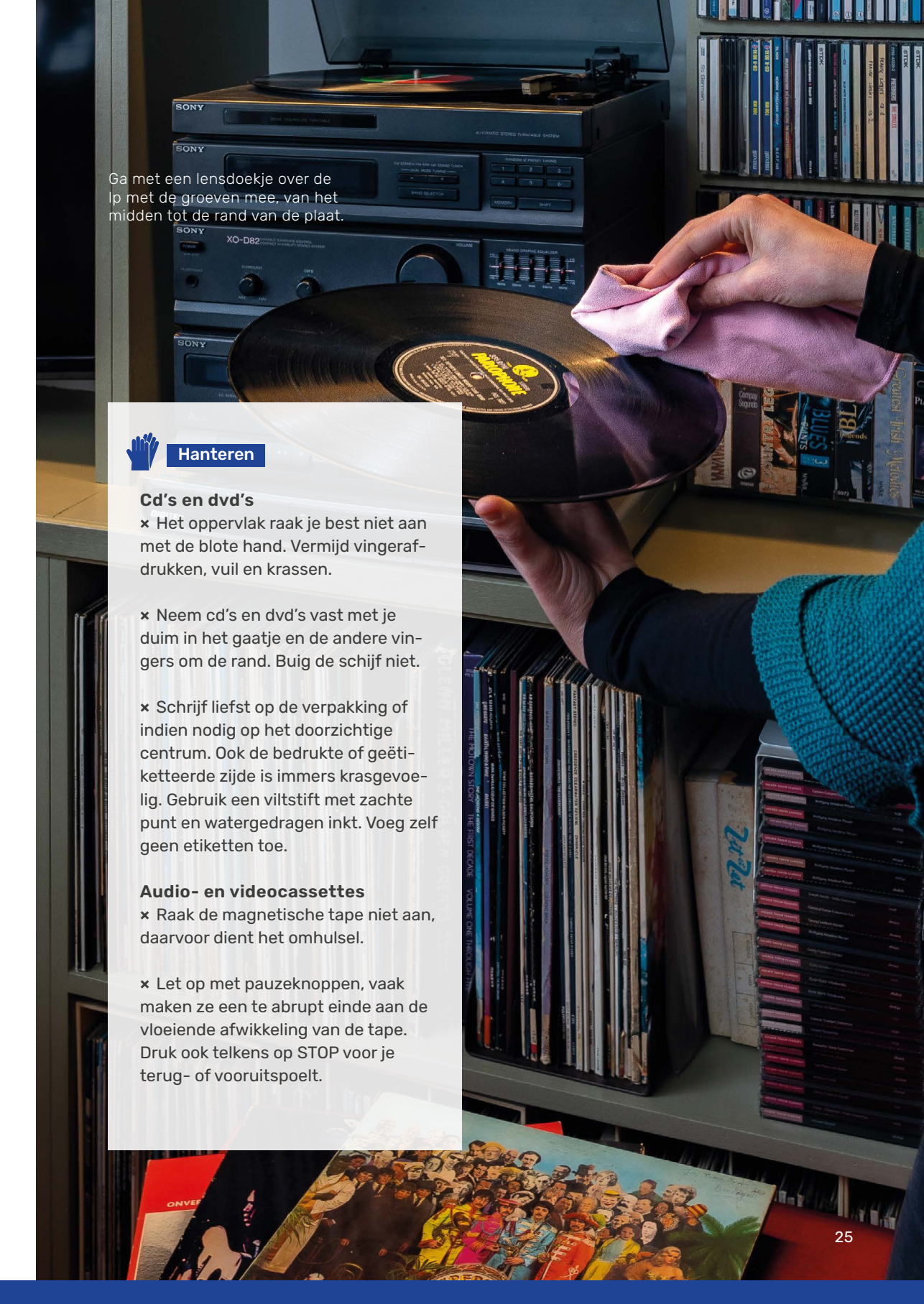
Onderhoud

Langspeelplaten

- × Ga langzaam met een schone zachte doek die niet pluist (bijvoorbeeld een lensdoekje) over de lp, met de groeven mee, van het midden tot de rand van de plaat.
- × Enkel een professional kan beschimmelde platen herstellen.

Cd's en dvd's

- × Ook hier komt een pluisvrij doekje van pas. Vertrek aan het gaatje en veeg zacht naar de rand toe.
- × Bij vetvlekken kun je een weinig water met een milde zeep gebruiken. Achteraf verwijderd gedistilleerd water de zeepresten.

A person is shown cleaning a vinyl record with a pink cloth. The record is held in one hand, and the cloth is being used to wipe its surface. In the background, there is a stack of Sony stereo components: a turntable on top, a tuner/amplifier in the middle, and a cassette deck at the bottom. To the right, there are shelves filled with CDs and DVDs. The scene is set in a room with wooden paneling.

Ga met een lensdoekje over de lp met de groeven mee, van het midden tot de rand van de plaat.

Hanteren

Cd's en dvd's

- × Het oppervlak raak je best niet aan met de blote hand. Vermijd vingerafdrukken, vuil en krassen.
- × Neem cd's en dvd's vast met je duim in het gaatje en de andere vingers om de rand. Buig de schijf niet.
- × Schrijf liefst op de verpakking of indien nodig op het doorzichtige centrum. Ook de bedrukte of geëtiketteerde zijde is immers krasgevoelig. Gebruik een viltstift met zachte punt en watergedragen inkt. Voeg zelf geen etiketten toe.

Audio- en videocassettes

- × Raak de magnetische tape niet aan, daarvoor dient het omhulsel.
- × Let op met pauzeknoppen, vaak maken ze een te abrupt einde aan de vloeiende afwikkeling van de tape. Druk ook telkens op STOP voor je terug- of vooruitspoelt.

FOTO'S EN FOTOALBUMS

Het album van je trouwdag of vroegere gezinsvakanties, portretfoto's van je (over) grootouders of een adembenemende kunstfoto die tegen de muur prijkt ... Aan de slag met foto's.

Bewaarplaats

- × Was die kloeke dame op de foto van dat doopsel in 1970 nu tante Magda of Anna? Archiveer foto's. Noteer een aantal verwijzingen op de enveloppen of op de dozen waarin je ze bewaart. Aantekeningen met een zacht potlood (nr. B) op de achterzijde van een foto kunnen geen kwaad.
- × Gespecialiseerde fotozaken verkopen hoezen, enveloppen of verzamelmappen waarin je bijzondere foto's afzonderlijk kunt bewaren.
- × Hoed je voor fotoalbums met zelfklevende bladzijden. Ook oudere plastic albums zijn wellicht niet geschikt voor de lange termijn. Beter is een papieren album waarin je de foto's met fotohoekjes aanbrengt.
- × Hoe koeler en donkerder je foto's bewaart, hoe beter. Tegelijk mijd je best vochtige of pas geverfde ruimtes. Chemische uitwasmingsen kunnen het fotomateriaal aantasten.
- × Ingelijste foto's hang je op buiten het bereik van rechtstreeks zonlicht. Je kunt ze eventueel extra beschermen tegen licht met uv-werend glas (via de gespecialiseerde inlijster).

Hanteren

- × Probeer de afbeeldingskant van een foto niet aan te raken.

Onderhoud

- × De beeldzijde is meestal krasgevoelig. Wanneer je stof wilt verwijderen, gebruik dan een zacht borsteltje of microvezeldoek.
- × Een kader kan dan wel bescherming bieden tegen stof, hij vraagt soms ook om een afstofbeurt. Zorg ervoor dat water en vloeibare reinigingsmiddelen niet tussen de randen vloeien.

EHBO

- × Ga vlekken op een foto niet zelf te lijf. Water en solventen (zoals aceton) zijn grote boosdoeners. Vlekken verwijderen is echt iets voor iemand met kennis van zaken, een conservator-restaurateur. Er bestaan immers zodanig veel verschillende fotoprocédés dat het voor een leek moeilijk is de gepaste remedie te vinden.

Archiveer foto's. Maak met een zacht potlood aantekeningen op de achterzijde van een foto.

METAAL EN JUWELEN

Een kandelaar, een zilveren schaal, een paar manchetknopen, een ring met (edel) steentjes ... Tips voor metalen voorwerpen en juwelen.

Bewaarplaats

- × Vermijd vochtige ruimtes, zoals de badkamer. Bewaar er geen juwelen. Vochtige ruimtes kunnen corrosie veroorzaken aan metalen.
- × Vermijd bij bewaring dat diverse metalen voorwerpen elkaar raken, om contactcorrosie te vermijden.
- × Bewaar voorwerpen die lood bevatten niet in een eiken kast, op een mdf-plaat of in een kartonnen doos, omdat die vluchtige organische zuren afgeven en loodcorrosie veroorzaken.
- × Bij zilveren voorwerpen vermijd je vooral bronnen die zwavel vrijgeven zoals wol, vilt, rubber of verf. Een gouden tip! Verpak zilveren voorwerpen in een luchtdichte doos of zak.

Hanteren

- × Draag bij het hanteren van metalen voorwerpen steeds schone katoenen handschoenen. De zouten en zuren op je handen laten immers sporen na op metaal.
- × Voor juwelen is dit wat overbodig, aangezien ze bij het dragen in contact komen met de huid. Meestal bestaan ze ook (deels) uit edelmetalen die niet corroderen.

Onderhoud

- × Juwelen uit edelmetalen zoals goud en platina corroderen niet en vragen geen of nauwelijks onderhoud.
- × Juwelen uit niet-edele metalen verdragen een warm sopje met weinig detergent.
- × Juwelen waarin een (edel)steen gezet is, zijn veeleisender. In de holle ruimte onder de steen kunnen reinigingsmiddelen kruipen. Gebarsten of loszittende stenen zijn evenmin gebaat met een sopje.
- × Om het patina van metalen voorwerpen niet teniet te doen, poets je ze best slechts sporadisch op. Een regelmatige afstofbeurt met een zachte kwast of een schone droge microvezeldoek kan al wonderen doen.
- × Zilver wordt geel, geleidelijk aan bruiner, vervolgens bruinzwart tot geheel zwart met een blauwachtige glans. Grijp liever in bij het begin van de verkleuring. Een juweliersdoek of speciale handschoen laat een zachte behandeling toe en laat geen residu achter. Wanneer grondiger gepoetst moet worden, kies dan voor een product van een gespecialiseerd merk, bij voorkeur zonder ammoniak.
- × Zilveren serviesgoed en bestek dat vaak gebruikt wordt, kan een warm sopje met een weinig detergent best verdragen. Spoel goed na (in alle hoekjes en kantjes) en

Draag katoenen handschoenen bij het hanteren van metalen voorwerpen om inetsen van vingerafdrukken te vermijden.

droog af met een zachte doek. Behandel stuk per stuk om krassen te vermijden.

× De vaatwasser is taboe!

EHBO

× De reflecterende folies onder een steen kunnen verdonkeren. Een juwelenconservator-restaureur neemt oude juwelen waarin stenen, parels of andere versieringstechnieken verwerkt zijn, onder handen.

× Wanneer je bij een metalen voorwerp schade of tekenen van corrosie vaststelt, raadpleeg je best een restaurateur.

MEUBELS

Een zetel in Louis XIV- of XV-stijl, een chesterfield, het houten krukje waarmee opa de koeien melkte, charmante eiken nachtkastjes van de rommelmarkt ... Tips voor je meubels.

Bewaarplaats

- × Hout leeft: geef het adem- en bewegingsruimte. Zorg ervoor dat meubels niet geblokeerd staan tegen elkaar of tegen een wand.
- × Bescherm een meubel, zeker wanneer je er planten op zet.
- × Deurtjes en laden 'bewegen': ze zetten uit of krimpen wat. Laat kastdeuren niet langdurig openstaan en sluit kastlades.
- × Vermijd direct zonlicht indien dat kan.
- × Plaats meubels niet te dicht bij verwarmingstoestellen of kachels.

Hanteren

- × Een meubel zet je best waterpas. Zo belast je de constructie niet.
- × Verschuif het meubel beter ook niet, maar til het op aan een stevig dragend onderdeel. Zo vermijd je krassen op de vloer en pootjes die afbreken.
- × Maak een meubel volledig leeg, sluit de deurtjes en maak laden vast met stofrepen (tape laat sporen na, touw schuurt) vooral eer je het verhuist.
- × Spiegels en zware marmeren bladen transporteer je best rechtop. Als je ze hori-

zontaal houdt, bestaat de kans dat ze door het eigen gewicht breken.

Onderhoud

- × Een meubel is niet gemakkelijk om te onderhouden: het is behoorlijk van formaat, vaak samengesteld uit verschillende materialen, voorzien van een afwerklaag enz. Voor je een meubelstuk schoonmaakt, kijk je het grondig na. Zit alles nog goed vast, staat het nog stevig op zijn poten, zijn er kleine gaatjes of is er zagemeel zichtbaar ...?
- × Een niet-pluizende stofdoek of microvezeldoek helpt bij het veilig reinigen van vlakke delen.
- × Met een zacht penseel behandel je spleetjes, kieren en fijne fragmenten. Veiligheidshalve plak je de metalen houder van een borsteltje af met tape: zo worden krassen vermeden.

EHBO

- × Heeft het meubel een afwerklaag van was? Wees dan niet te kwistig met verse was, want was trekt vuil aan. Gebruik voor meubilair geen was uit spuitbussen, gekleurde was of was met siliconen, hoe handig die ook lijken.
- × Hoe omgaan met stoffering van stoelen en zetels? Zie p. 34, hoofdstuk 'Textiel'.

Vermijd kringen op hout door een onderzetbordje te voorzien bij planten.

HET GRUYÈRE-EFFECT

Het gruyère-effect veroorzaakt door houtworm: in een meubel ben je het liever kwijt dan rijk. Schone gaatjes met een scherpe rand zijn afkomstig van frisse houtworm. Meer afgeronde gaatjes zijn de oude sporen van de larve. Bij twijfel kun je nagaan of zich vers boormeel aftekent op een vel zwart papier. Lapmiddeltjes uit de oude doos, zoals petroleum, laat je beter achterwege. Het kan de afwerkingslaag van een meubel aantasten, verkleuring teweegbrengen én is schadelijk voor mens en dier. Bovendien dringt het zelden door tot het diepste van het hout waar de larve zit. In geval van plaatselijke aantasting van onbehandeld hout (zonder

verf- of waslaag), kun je gebruikmaken van een kleurloos contactvergif op basis van pyrethroiden (zoals het natuurlijke pyrethrine: lees de bijsluiter). Breng het product aan met een borstel of een injectiespuit. Kies voor een kleurloos product, werk in een goed geventileerde ruimte of in open lucht en volg de veiligheidsvoorschriften. Controleer nadien of de aantasting is gestopt. Maar je bent nooit helemaal zeker dat het product volledig in de wirwar van de wormgangen doordringt. De strijd met hardnekkige houtworm bind je best aan met de hulp van een expert. Gespecialiseerde bedrijven bestrijden houtworm met behulp van stikstof, hitte of andere methodes.

SCHILDERIJEN, AQUARELLEN, TEKENINGEN EN GRAFIEK

Een landschapje of geschilderd portret, een religieus tafereel in olieverf, pastel of potlood, een oude houtsnede ... Tips voor schilderijen, aquarellen, tekeningen en grafiek.

Bewaarplaats

- × Check, voor je een kunstwerk ophangt, of de lijst stevig en niet beschadigd is (aangetast door houtworm, schimmel of vocht). Haal het kunstwerk enkel in noodgevallen uit de lijst.

× Een schilderij in zijn kader of een ets achter glas kan nogal wat wegen: kies dus voor een sterk ophangstelsel. Let er ook op dat de muur vlak is: uitsteeksels als spijkers kunnen schade toebrengen.

× Op de achterzijde van een schilderij dat te dicht tegen de binnenzijde van een kille buitenmuur hangt, kan schimmel ontstaan. Vermijd daarom best buitenmuren die kil aanvoelen.

× Wees zuinig met licht. Temper daglicht en sluit gordijnen wanneer de zon een aanval inzet op een schilderij, aquarel of tekening. Een zacht spotje op een kunstwerk kan, maar laat het niet permanent branden.

× Werken op papier kunnen blazen en oneffenheden vertonen, wanneer het papier uitzet bij een te hoge luchtvochtigheid. Veranda's, keukens en zeker badkamers zijn uit den boze: hang er nooit tekeningen, grafiek of pasteltekeningen.

× Een werk dat achter glas gepresenteerd wordt, is beschermd tegen uitwerpselen van insecten, kookluchtjes en nicotinesporen. Ook een ongelukkige botsing kan minder kwaad.

× Fragiele werkjes als pastel- of potloodtekeningen en aquarellen zijn gebaat bij een aflossingssysteem: een halfjaar hang je het ene werk, de rest van het jaar een ander.

Hanteren

× Bij een vergulde lijst draag je best katoenen handschoenen om vlekken te vermijden.

Moeilijke oppervlaktes kun je eenvoudig afstoffen met een propere make-upkwast. Vermijd borstels met stijve harde haren.

× Hanteer een schilderij liefst verticaal, zoals het aan de muur hangt.

× Een groot schilderij draag je best met twee. Ondersteun elk de lijst met één hand onderaan en houd met de andere de lijst aan de zijkant vast.

× Zorg ervoor dat je het schilderij niet omdraait, de oorspronkelijke bovenkant blijft bovenaan. Het is ook belangrijk dat je de afbeelding naar je toe houdt.

Onderhoud

× Stof een schilderij niet af, want dan bestaat de kans dat verfschilfertjes loskomen. Raak het oppervlak van een kunstwerk nooit aan.

× De lijst van een schilderij stof je enkel af wanneer het echt nodig is. Gebruik een droge, zachte schilderskwast of make-upborstel. Water en schoonmaakmiddelen zijn gevaarlijk. Ze kunnen richting kunstwerk glippen en het zo beschadigen. Ook stucwerk en vergulde delen zijn zeer gevoelig voor water.

× Een kader kan dan wel bescherming bieden tegen stof, hij vraagt ook zélf om een afstofbeurt. Zorg ervoor dat water en vloeibare reinigingsmiddelen niet tussen de randen vloeien.

EHBO

× Onderwerp het kunstwerk en de lijst regelmatig aan een kritische blik: hoe zit het met barstjes, scheuren, afbladderende verf, houtworm enz? Die schade kan door een conservator-restaurateur aangepakt worden, liefst in een vroeg stadium.

TEXTIEL EN TAPIJTEN

Trouwkleiding, een takchita, een oude zetelbekleding of kussenovertrek, een hoed van opa, een kleurrijk Perzisch tapijt ... Tips voor textiel en tapijten.

Bewaarplaats

× Textiel dat je opbergt, moet schoon zijn. Inspecteer elk plooi- en zakje op kruiden, stof, schimmel, ongedierte enz. Vooral wol, bont en veren zijn een paradijs voor schadelijke diertjes.

× Textiel kan plat, bijvoorbeeld in een doos of lade, of aan een hanger bewaard worden. Voorkom dat vouwen en valse plooiën zich permanent in textiel aftekenen, door prop-papier of zijdepapier of rolletjes katoen tussen de vouwen te stoppen. Idealiter hang je kledij over een kledinghanger, waarvan je de schouders verbreedt met synthetische watten. Daarover kun je een hoesje van katoentricot of een steunverband trekken. Zo kan kledij rustig hangen, zonder dat ze uitzakt of doorscheurt. Een gewassen, ongeverfde, gladde stofhoes is het ideale omhulsel. Die maak je makkelijk op maat uit een lap katoen. Op die manier vermijd je dat sluitingen, knopen of pailletten andere kledingstukken beschadigen. Hoe pak je dit best aan? Zie de handige instructiefilmpjes op: faro.be/kennis/materialen/textiel.

× Een droge en donkere bewaarplaats heeft absoluut de voorkeur. Gebruik je een houten kast, controleer dan of die vrij is van schimmel en insectenvraat.

× Ook textiel wil 'ademen': laat voldoende plaats tussen verschillende stukken.

× Volumineuze voorwerpen, zoals hoeden, schoeisel en tassen, behouden hun oorspronkelijke vorm door voldoende opvulling (bijvoorbeeld van zuurvrij zijdepapier). Ook hier voorzie je ruimte: het liefst doen die stukken hun winterslaap in afzonderlijke schoen- of hoedendozen.

× Rook, eet en drink niet nabij textiel en houd bloemen en planten uit de buurt. Zo vermijd je vlekken en insecten.

× Met tapijten is het soms wikkelen en wegen. Dan geniet je van een mooi tapijt, maar is erover lopen schadelijk. Gebruik een onderkleed en plaats een eettafel die vaak gebruikt wordt niet op een oud tapijt.

× Een ongebruikt tapijt rol je best op tussen twee grote lappen baalkatoen en bewaar je op een schone, droge plek.

Hanteren

× Vermijd al wat haakjes en ogen in de stof kan maken: houd horloges, ringen, hals-snoeren, brillkettingen en scherpe nagels uit de buurt. Fragiel textiel hanteer je best met handschoenen uit nitril.

× De verplaatsing van een oud stuk textiel is soms een hele operatie. Doe het met twee personen en spreek af op welke manier jullie het stuk verplaatsen richting een (schone!) werktafel.

Onderhoud

- × Beperk je tot voorzichtig stofzuigen. Stofzuig vloertapijten zachtjes langs beide kanten. Ook voor zetels en wandtapijten kan de stofzuiger dienen. Hou de zuigkracht laag en span met een elastiekje een gaasje over de zuigmond. Op die manier vermijd je dat de stof wordt binnengezogen en dat een verloren ring of geldstuk in de slokop verdwijnt.
- × Een museumstofzuiger is het meest geschikt voor kledij en accessoires. Die kun je gratis lenen bij de Uitleendienst Erfgoed. Een propere make-upkwast is handig om pluisjes los te maken en richting de zuigmond te sturen.
- × Breng kostbaar textiel nooit naar de droogkuis om de hoek, maar laat het reinigen door een conservator-restaurateur.

Kledingstukken hang je idealiter over een klee-hanger waarvan de schouders verbreed zijn met synthetische watten en onbehandeld katoen.

FEESTEN, GEBRUIKEN EN RECEPTEN

Iedereen heeft zo zijn eigen rituelen, gebruiken en gewoontes. Pannenkoeken op woensdag in het huis van de grootouders, elke avond een verhaaltje voor het slapen gaan, de dagelijkse ochtendkoffie (of twee of drie, of thee). Verjaardagsfeestjes in de tuin, Nieuwjaar vieren met vrienden, koken op basis van oude en nieuwe familie-recepten, ...

Wat deze rituelen, gebruiken en gewoontes gemeen hebben? Ze zijn vaak verbonden aan een (t)huis. En net zoals met de objecten waar je waarde aan hecht, vind je het belangrijk dat ze niet verloren gaan. Hoe zorg je daar nu voor?

Onderhoud

- × Allereerst: door de gebruiken en gewoontes gewoon te blijven doen! Of het nu dagelijks, wekelijks of jaarlijks is.
- × Maakte je je familie en vrienden al tot je deelgenoot? Samen een ritueel uitvoeren, of samen iemands favoriete gerecht koken zorgt voor een bredere basis voor gewoonten én werkt verbindend.

× Misschien wil je het ritueel of het recept van iemand anders documenteren? Ook dat kan! Vriendelijk vragen is dan wel de boodschap.

× Wanneer je documenteert, is context-informatie cruciaal: wanneer is de film gemaakt of noteerde je het recept, wie is er te zien, waarover gaat de film, enz?

Bewaarplaats

× Documenteren kan echter nooit kwaad. Staat je favoriete recept al op (het spreekwoordelijke) papier? Vind je pen en papier te oldschool? Filmen en/of fotograferen is natuurlijk ook een prima manier om gewoonten te documenteren. En geef gerust uitgebreide mondelinge toelichting wanneer je aan de slag gaat met de videocamera.

EHBO

× Breng ook anderen op de hoogte, door bijvoorbeeld je thuisritueel te registreren op immaterieelerfgoed.be. Zo help je mee de vele rituelen die onze regio rijk is, in kaart te brengen. En misschien kun je anderen zo inspireren?

Noteer en bewaar je favoriete recepten in je eigen receptenboekje.

VOOR ALLE
INFO &
RESERVATIES

COBRA DEPOT

Ontdek het CoBra-depot, vol rebelse kunst uit Kopenhagen, Brussel en Amsterdam. De naoorlogse avant-gardebeweging komt tot leven aan de hand van schilderijen, grafisch werk, sculpturen en toegepaste kunst. Karel Appel, Pierre Alechinsky, Christian Dotremont, Corneille, Asger Jorn en vele anderen nodigen je uit achter de schermen van een van de grootste CoBra-collecties ter wereld. Stap in het kleurrijke universum van deze tegendraadse kunstenaars!

HEADQUARTERS KATOEN NATIE, ANTWERPEN

www.phoebusfoundation.org

MET ONDERSTEUNING VAN BEDRIJVEN VAN DE GROEP KATOEN NATIE EN INDAVER

REDDERS IN NOOD

Wat kun je doen wanneer je de zorg voor je erfgoed zelf niet meer in de hand hebt? Hieronder vind je interessante websites en publicaties van organisaties die je verder kunnen helpen.

× faro.be

Site van het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed waar je o.a. via het kennisplatform Erfgoedwijzer en via de digitale publicatie VerzekerDe Bewaring heel wat handige tips vindt.

× monumentenwacht.be

Site van Monumentenwacht Vlaanderen met o.a. een publicatielijst met heel wat handige en gratis tips met een focus op historische panden en interieurs.

× brk-aproa.be

Site van de Belgische beroepsvereniging voor conservators en restaurateurs van kunstvoorwerpen. Je vindt er adressen van restaurateurs.

× meemoo.be

Site van het Vlaams instituut voor het archief waarop je o.a. kenjedrager.be kunt consulteren.

× uitleendienst erfgoed.be

De Uitleendienst Erfgoed leent materiaal voor erfgoedzorg uit aan cultureel-erfgoedbeheerders in Vlaanderen en Brussel.

× cemper.be

Site van het centrum voor muziek- en podiumerfgoed waar je op de Praktijkwijzer heel wat tips vindt om je creatieve werk te bewaren.

× projecttracks.be

TRACKS, dat staat voor Toolbox & Richtlijnen voor Archief- en Collectiezorg in de Kunstensector. Hier vind je ook heel wat tips om je eigen erfgoed te bewaren en te digitaliseren.

× histories.be

Site van Histories, de dienstverlenende organisatie van en voor erfgoedvrijwilligers. Hier vind je heel wat praktijktips.

× immaterieelerfgoed.be

Site van de Werkplaats immaterieel erfgoed, met heel wat tips om gewoonten, rituelen en gebruiken te borgen.

× erfgoedcellen.be

Koepelsite van de erfgoedcellen in Vlaanderen en Brussel. Ontdek welke ondersteuning de erfgoedcel in jouw regio biedt.

Ben je op zoek naar een conservator-restaurateur of gespecialiseerd materiaal, maar vind je het niet? Stuur een e-mail naar FARO, we helpen je graag verder.

VOOR ALLE
INFO &
RESERVATIES

3500 JAAR TEXTIELKUNST

De wereldvermaarde collectie antiek textiel van The Phoebus Foundation bevat unieke stukken uit het oude Egypte en Centraal-Azië. Van fijngeveven borduursels tot volledige tunieken: de permanente tentoonstelling 3500 jaar textielkunst is een reis door de geschiedenis. Aan de hand van oude weefsels, kledij en andere archeologische vondsten uit het oude Egypte ontdek je niet enkel de beschaving van de oude Egyptenaren, maar ook die van het oude Rome en het prille christendom.

HEADQUARTERS KATOEN NATIE, ANTWERPEN

www.phoebusfoundation.org

MET ONDERSTEUNING VAN BEDRIJVEN VAN DE GROEP KATOEN NATIE EN INDAVER

ONTDEK

WAT IS KUNST?

Of WIK: het interactieve kunstplatform voor kinderen van 8 tot 12 jaar!

In komische vlogs nemen presentator Leonard en zijn virtuele assistent JOS je mee op kunstavontuur.

Er is een interactieve kunstgalerij, er zijn creatieve games en DIY-video's om zelf aan de slag te gaan.

Voor de leerkrachten zijn er gratis kant-en-klare lessuggesties.

Kunst was nog nooit zo leuk!

www.watiskunst.be

www.watiskunst.be

MET ONDERSTEUNING VAN BEDRIJVEN VAN DE GROEP KATOEN NATIE EN INDAVER

Uw kostbare bezit kunt u gerust aan ons toevertrouwen.

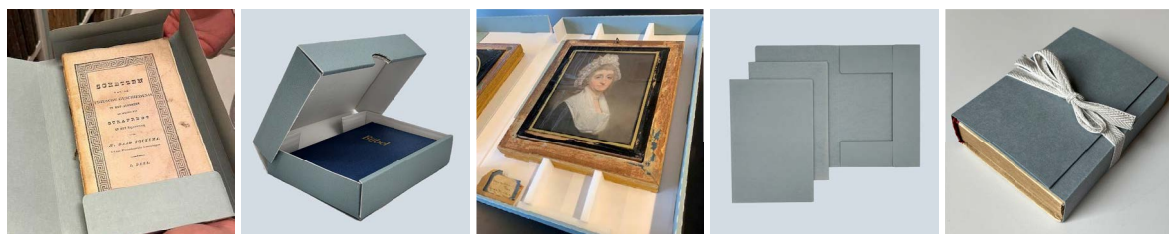

Onze vakkennis en eeuwenlange ervaring is van onschatbare waarde.

Jansen-Wijsmuller & Beuns is een familiebedrijf dat haar oorsprong heeft in 1777. Sinds de jaren 80 van de 20ste eeuw zijn we uitgegroeid tot de meest complete groothandel in de Benelux voor materialen, verpakkingen en andere producten voor archiveren, conserveren, restaureren en meer.

Al vele jaren zijn wij partner van vele archiefinstellingen en musea om voor alle documenten, objecten een duurzame berging te verzorgen in depot of tijdens transport.

Bij complexe collecties of uitdagingen in formaten, neem vooral contact op, wij denken graag mee in de beste oplossing passend bij uw persoonlijke situatie.

 Verenigde Bedrijven
**Jansen - Wijsmuller
& Beuns B.V.**

Alles wat je nodig hebt voor archiveren, restaureren, (boek)binden en bewaren.

